

Historie školního statku na Hradisku

**Richard Sobotka, Bohuslav Maleňák,
Michal a Svatava Slovákovi,
Svatozluk Bajer**

Historie školního statku na Hradisku

Richard Sobotka, Bohuslav Maleňák,
Michal a Svatava Slovákovi,
Svatopluk Bajer

Trochu historie

Richard Sobotka

Vrch Hradisko (521 m n. m.), který se tyčí jihozápadně nad Rožnovem pod Radhoštěm, byl už mnohokrát popsán historiky i současníky. Přesto o něm zůstává mnoho nejasněno. Zejména ve vztahu k hradu, ale také k hospodářskému objektu, jehož budovy byly postaveny z hradního materiálu.

Vyšlo v rámci projektu tvůrčí skupiny seniorů
„Město v mé paměti“ při Městské knihovně
v Rožnově pod Radhoštěm.

Jihovýchodně od Rožnova se na homolovitém kopci nachází ruiny kdysi pevného a nutného hradu z roku 1310–1539, zvaného Hrad Rožnov, pak po dnešní dny Hradisko

Neodmyslitelně patří k Hradisku průmyslová činnost, dobývání stříbrné a železné rudy. Zatížení touto průmyslovou činností byli obyvatelé Starého Zubří, kteří se podle pověsti, utlačeni robotou, nakonec raději vystěhovali do Uher a štoly zatopili vodou.

V okolí Hradiska jsou podnes patrné známky intenzivní průmyslové činnosti.

A možná tam někde podnes štoly existují. Tak jako možná existují pod sutinami hradu zachovalé místnosti hradního suterénu a z některé z nich možná vede pod zemí tajná úniková chodba. Jak hluboko sahala původní hradní studna, byla v ní voda, proč byla zasypána? Kdy vznikla roubená studna na úpatí hradního kopce? Proč se propadá terén poblíž Videčského viaduktu? Tyto i další otázky budou možná časem zodpovězeny, ale také možná zůstanou natrvalo nevysvětleným tajemstvím.

Dětství na Hradisku

Bohuslav Maleňák

Jedním z mála pamětníků, kteří mají k Hradisku bezprostřední vztah, je Mgr. Bohuslav Maleňák, někdejší aktivní sportovec, reprezentant, mistr sportu. Jeho rodiče, jako jedna ze tří deputátních rodin, bydleli na statku Hradisko. Otec, který na statku působil jako lesní hajný, pocházel ze Zašové, matka ze Zubří. I když děti chodila matka rodit do Zubří, prožil Bohuslav větší díl svého života od nejútlejšího mládí právě na statku Hradisko.

„Dnešní školní statek tehdy patřil Vítkovickým železárnám,“ vzpomíná Bohuslav Maleňák. „Jako zaměstnanci Vítkovických železáren jsme byli na statku spolu s dalšími dvěma rodinami jako deputátníci ubytovaní a zaměstnaní. Otec dělal lesního hajného. Maminka byla doma u dětí, jak bývalo tenkrát obvyklé, ale v mládí pracovala v cihelně v Hrachovci, kam chodila denně ve tři hodiny ráno pěšky a večer zpátky, a v zimě pracovala jako výborná zuberská vyšíváčka u Gregorů a přivydělávala tak na živobytí. V létě chodila do cihelny a v zimě se u Gregorů vyšívalo.“

Původní statek je postavený z kamenů z hradu, zdi až metr a půl silné, hodně vlhké. Tenkrát, jak bylo zvykem, jsme bydleli jen v kuchyni a jedné jizbě. Záchod byl venku. Pro vodu se chodilo do maštale ke kravám nebo ke koňům. Statek stojí na rozhraní tří katastrů, takže jsme měli kuchyň v Rožnově, spát jsme chodili do Vidče a latrina kus dál od obydlí stála v Zubří.

V čele statku je vysoký dům, tam bydleli páni. Rakušan Umlauf řídil zdejší lesy. Měl za manželku Češku, rozenou Kybastovou, to byla přísná a nekompromisní paní. My, deputátníci, jsme do jejich stavení neměli přístup. Ten jejich objekt byl pro nás tabu, tam jsme nesměli, tam jsme se nedostali. To bylo posvátné místo. Když nás tam děčka přece náhodou vzali k jejich synovi Karlíkovi do pokoje, tak to byl pro nás svátek. Namazali nám chleba máslem, nebo třeba marmeládou. U pánů sloužily kuchařka, posluhovačka a jedna služka se starala o Karlíka.

Pánův Karlík byl o rok mladší, a protože neměl jiného kamaráda, musel jsem s ním být já. Tak jsem s ním celou válku odmalička jezdil denně na koni. Karlík měl krásné anglické sedlo, já jezdil jen tak. On měl krásného šimla, já jen Fuksu, malou kobylku, poníka zavlečeného z Ukrajiny.

Když pán přišel pro tatu, ani neklepal na dveře, čakanem zabouchal: „Herain! Maleňák, herain!“ A Maleňák musel jít jako lesní hajný a udělat panu Umlaufovi raport.

Jako deputátní zaměstnanci statku jsme měli výhodu v tom, že jsme denně dostávali tři litry mléka, ročně třicet metrů dřeva na topení. Otec dostal lyže a oblečení.

Na Hradisku jsem jezdil na lyžích odmalička. Tata mně udělal lyže. A když mi bylo pět nebo šest, už jsem musel v zimě rozvážet krmení zvěři po krmelcích, co jsme na podzim nasbírali. Tata mi dal do ruksaku kaštany, dopředu seno a už jsem rajtoval ke krmelcům buď do Vrchového (dnes Vápenka), nebo do Hrbane (vlevo od viaduktu do Vidče).

Terén nalevo od viaduktu je opravdu hrbatý, snad proto Hrbaňa. Je to tam samá zmola. Cesta se tam propadá. Tata říkal, že se tradovalo, že je tam buď štola, nebo že tudy vedla pod zemí úniková cesta z hradu. Podle mě tam byly spíš šachty.

Kopci po pravé straně viaduktu jsme říkali Vrchové (dnes Vápenka), tam se těžil vápenec. Lesu pod hradem se říkalo Zámčisko. Proláklíně mezi skokanským můstkem a hradem říkají Rožnovaný kaňon, ale my jsme tomu říkali Hluboký potok, nebo podle taty u Hlubokého potoka, a v místě, kde ústí do Bečvy, jsme se chodívali koupat.

Prostor dál k Zubří, odkud vždycky maloval Zubernsko malíř Hapka, je samá díra, samý násep, prolákliny s vodou, hromady zeminy. Říkali jsme jim kačiny bařiny. Jsou to vyložené uměle vytvořené kopečky, žádný přirozený útvar. Tam musely být šachty. A ty kopečky jsou haldy. Říkali jsme tomu Kadaně. Tam v tom prostoru mezi Hradiskem a Kadaňama jsou tak zvané Divínovy zahrady, sad, dnes už jen několik starých zplanělých ovocných stromů. Podnes jsou tam mokré prolákliny. Tak blízko Zubří se kdysi těžila železná ruda.

Ostatně původní Staré Zubří neleželo v dnešním údolíčku, ale poblíž staré cesty z Rožnova do Meziříčí u Starozuberského potoka. Údajně při hluboké orbě tam dokonce přišli na nějaké střepy hrnců. Ta historie, kdy robotou při kutání rudy na Hradisku přetížení Starozubřani raději utekli do Uher, je všeobecně známá.

Statek Hradisko měl na dvoře dvě hluboké roubené studny, dnes jsou obě zasypané. Uprostřed nádvoří stála kašna. Vynikající voda do ní byla stažena od pramene z kopce Vrchového trubkami vyvrtanými do borového a modřínového dřeva. Když se po válce prováděly na statku rekonstrukce, ještě se na ty původní trubky někdejšího vodovodu přišlo. Voda těmi trubkami do kašny pořád tekla a odtud se brala pro dobytek a také pro lidi.

Objekty severovýchodně před statkem, dnes už je tam jen klenutý strop a vpravo čtvercový obrys někdejší stavby, to byly hospodářské objekty, které sloužily pro potřeby statku. Do jedné se vždycky během zimy navozily kostky ledu nasekané v Bečvě a Umlaufovi tam měli spižírnu – zásobárnu potravin, ovoce, pivo. Čtvercový objekt vpravo byla nějaká hospodářská kůlna. Byly to objekty novější a napojení na někdejší hrad neměly žádné, podzemní chodbou už vůbec ne.

Za války už kašna vodu neměla. Moderní rezervoár byl u Bučisek. Odtud se voda čerpala do rezervoáru a pak samospádem vedla do statku.

Na statku bylo třicet nebo čtyřicet krav, tři páry koní, telata a pár volů. Ráno se podojilo. Tetka paní Umlaufové Kybastka vždycky odstředila mléko, to se nalávalo do sklenek a v létě na bryčce, v zimě na saních se rozváželo po Rožnově lidem, kteří sami neměli krávy.

Jenže když v pětačtyřicátém přicházela fronta, vodovod nefungoval. Dobytek bučel žízni. Starý Pius Mičola zapřáhl dva páry koní do vozu a jeli jsme s dlouhou bečkou pro vodu do Bečvy. Seděl jsem na prvním páře na koňovi, Pius Mičola na voze na bečce. Když jsme se vraceli, Rusi už byli v prostoru hospodářského statku na tak zvaném Balkáně. Možná se na tu dálku domnívali, že

táhneme na statek dělo, začali po nás střílet z těžkého kulometu. Starý Pius Mičola na mne křikl: „O-gare, drž sa chomúta!“ Práskl do koní, cvalem jsme vyletěli na statek, zavřeli železnou bránu – dodnes jsou v ní tři díry od těžkého kulometu, jak po nás stříleli.

Krávy a koně jsme sice dovezenou vodou zachránili. Ale vzápětí přišli Rusové a ti sebrali všechno. Vzali i kočár, ve kterém Pius Mičola vezl v roce 1933 na Radhošť prezidenta Masaryka. To byla taková relikvie, nikdo na ten kočár nesměl ani sáhnout. Rusi sebrali kočárové kobyly Jiskru a Hvězdu a se vzácným kočárem odejeli. Kočár ani koně od té doby už nikdo neviděl.

Na statku bylo také dlouhé krásné auto Tatra, které patřilo panu Třasoňovi. Stálo na špalcích, protože Třasoň byl za války zavřený. Rusi vytrhali ze sedadel kůži a ve Vidči jim z ní švec Haniťák musel ušít boty-holínky. Nechali se v nich vyfotografovat v Rožnově u Kota. Auto zpojízdnili a odjeli s ním. Pak se zjistilo, že to byli nějakí zloději, chytila je jejich vojenská policie v Rožnově. Auto vrátili. Později je koupil pan Šimek, kterému jeho taxikářské auto shořelo spolu s hotelem Radhošť, a provozoval s ním taxislužbu.

K nám na Hradisko přišli Rusové už ve čtvrtek. Napřed rozvědčík, takový starý Rus. Když uviděl

tatu a strýca Mikulenku, oba měli na řetízku kapesní hodinky, hlavní samopal jim je vzal a dal sobě do kapsy. To bylo naše první setkání s Rusama.

Pak přišli inteligenti. Nedostudovaní medicí. Nasadili je do první linie. Moje malá sestra jednomu z nich seděla na klíně a on vyprávěl, že má za sebou čtyři roky studia medicíny a teď už třetí rok jde stále většinou v první linii fronty. To byli inteligentní kluci, nic nebrali, naopak ještě sami cosi dali.

Za nimi přišel druhý sled, banda Rusů, ti vykradli statek do nemoty. Matce sedm valašských krojů, peřiny, tatovi zůstaly na práci ve chlívě akorát jedny gatě. Panu Umlafovi vzali šest loveckých pušek, Rus si je navěšel křížem na sebe a odejel na koni. Paní Umlaufce dokonce vypili všechny voňavky, protože z nich byl cítit líh. Všecko brali. Krávy, které jsme s Píusem Mičolou zachránili, vystříleli. Maso snědli a polévku vylili. Koně odveklí. Jejich velitelem byl nějaký major. Měl lodičku, dalekohled, vysoké boty, šavli. Řekl, že má právo zastřelit každého z nich, kdo zradí, ale že by je musel postřílet všechny, protože to jsou chlapi puštění ze Sibíře z arestu, většinou těžcí zločinci. Měli na určitém úseku za úkol prolomit frontu a ti, co přežili, teď jdou ve druhém sledu.

Na statku nezůstalo nic. Po válce dodala UNRRA (mezinárodní organizace pro pomoc a obnovu)

jednoho koně, byl sice velký a těžký, říkali jsme mu Kopírko, ale strašně hubený. Začínalo se prakticky od nuly,“ uzavřel své vzpomínání.

Hradisko, zasmušilý kopec se zbytky kdysi pevného hradu, hospodářské stavení, pozůstatky těžební činnosti – to všechno je historie obestřená tajemstvím, jen občas oživená jiskrou vzpomínek pamětníků.

Školní statek Hradisko

Michal a Svatava Slovákovi

Kdysi, v dávné historii se ještě nedalo ani tušit, jaká budoucnost čeká hrad nad Rožnovem a k němu přiléhající hospodářský dvůr, vypadal tento okrajový kout Rožnova zcela jinak. Vzдор zubu času, který z hradu zanechal jen rozvaliny, dvůr sloužil dál svému účelu. Překročíme několik staletí a desetiletí historie, zastavme se až v době, kterou zažili mnozí dnes žijící pamětníci. Jsem jedním z nich.

Když jsem se po absolvování Vysoké školy zemědělské v Brně vrátil k 1. 8. 1955 do Rožnova, bylo mi nabídnuto místo v pedagogickém sboru na Střední zemědělské technické škole původně založené poslancem panem Emanuele Venclem jako Hospodářská škola, sídlící na dnešní Zemědělské ulici. Místo středoškolského učitele jsem přijal.

S tehdejší výměrou půdy cca 45 hektarů byl součástí školy malý školní statek jako účelové zařízení zemědělské školy, na kterém žáci získávali potřebné praktické dovednosti a návyky. V archívech a soukromých sbírkách se jistě najde dostatek dokumentů a dobových fotografií k vytvoření

představy, jak tento milý stateček vypadal. Těm, kteří jej ještě pamatují, pomůžou oživit vzpomínky a mladším generacím mohou být podkladem k vytvoření obrazu o jeho podobě.

Hospodářská škola

Nádvoří Hospodářské školy

Státek Hospodářské školy

(autor sgrafita akademický malíř František Podešva)

Původní školní státek byl vybudován na svou dobu jako několik velmi moderních staveb, a to ještě za působení poslance Emanuela Vencle. Státek se nacházel v prostoru za budovou dnešního internátu školy na ulici Zemědělská, kde nyní stojí paneláky, které tvoří ulici 1. máje. Pozemky školního statku se rozprostíraly od bývalé Brillovy továrny, nyníější ulice Pletařské, a současného starého hřbitova až po nyníější Travnářskou ulici a měly výměru asi 15 až 18 hektarů.

Statek i s pozemky se ve 2. polovině 50. let stal předmětem zájmu rozvíjejícího se n. p. Tesla Rožnov a s tím související bytové výstavby v okolí dnešní ulice 1. máje. Nastalá situace nás zaskočila a odolávali jsme jí, jak jsme jen mohli. Rozhodnutí, o kterém jsme ani na chvíli nepochybovali, bylo ubránit školu a statek i s pozemky. Když však přišel nátlak z vyšších míst stranických orgánů (bývalé Komunistické strany Československa), proti těm už naše síly ani argumenty nestačily. Byli jsme donuceni ustoupit a vzdát se toho, čím žily a na čem lpěly předchozí generace. Počáteční velké rozčarování bylo záhy vystřídáno nutností hledat pro školu nové objekty a pro statek pozemky, na kterých by se mohlo hospodařit. Možností mnoho nebylo. Jako nejvhodnější se nabízelo zaměřit se na získání farmy Hradisko Státního statku Valašské Meziříčí a k ní přilehlých pozemků s cca 105 ha zemědělské půdy. Po mnoha náročných jednáních s centrálními orgány škola tuto farmu převzala k 1. lednu 1960.

V této době se farma Hradisko nacházela v dezolátním stavu. Už při první obhlídce se nám nabídl žalostný pohled. Zchátralé budovy, rozblácené, uježděné nádvoří, zastaralá a nevyhovující strojový park, tuberkulózní stádo dojnic. Jedinou vyhovující byla výkrmna vepřů, pro kterou bylo nutno

Pole Hospodářské školy u hřbitova a Brillovy továrny

dovážet krmivo z produkčních oblastí. Před školou stál obtížný úkol: vybudovat z farmy Hradisko vyhovující školní objekt.

Minulost jednoznačně ukázala výsledek své činnosti a my jsme si uvědomili, že v dané přítomnosti není žádný prostor na dlouhé přemýšlení. Bylo potřeba neprodleně, leč zodpovědně zvážit zásadní kroky k obnově statku. Ty nám byly zřejmé hned od samého začátku. Jako první bylo nutné urychleně vyřešit likvidaci tuberkulózního stáda krav a po následné sanaci kravína se ukázalo jako nejvhodnější přestavět jej na ovčín. Výkrmna prasat,

kteřá v horské oblasti Valašska neměla opodstatnění, byla zrušena a přebudována na odchov mladého skotu. Následovala rekonstrukce zchátralé stodoly a administrativní budovy se snahou zachovat její historickou podobu včetně klenbových stropů v celém interiéru.

V rámci modernizace školního statku byla přednostně postavena mechanizační hala pro umístění nových zemědělských strojů. Byť s velkými obtížemi, podařilo se zajistit projektovou dokumentaci k vybudování nového kravína pro ustájení 96–100 kusů dojnic a přístupové cesty. Chod areálu vyžadoval zajištění dostatku pitné vody, což se podařilo zabezpečit výstavbou věžového vodojemu. Vedle těchto projektů jsme řešili další neodkladné úkoly. Upřednostnit bylo třeba přípravu ubytování pro studenty vykonávající praxi při ranním dojení a dalších denních pracích v kravíně a ovčíně.

Učitelé a vychovatelé byli se studenty nejen ve škole, ale pravidelně dohlíželi i na jejich praxi na statku.

Neméně důležité, a přiznám se, že mnohdy nepřijemné, bylo jednání s původními zaměstnanci státního statku a uzavírání smluv s těmi, kteří se rozhodli zůstat a přejít do pracovního zařazení na SŠ. Tím byla zakončena 1. etapa budování nového školního statku.

Když politicky uvolněnější 2. polovinu 60. let vystřídalá tuhá 70. léta, bylo další pokračování obnovy školního statku narušeno tím, že byl postaven před závažný problém. Z rozhodnutí tehdejších centrálních orgánů v Praze měl školní statek dosáhnout výměry půdy odpovídající rozsahu průměrně velkého jednotného zemědělského družstva (JZD), tedy optimálně cca 500 ha zemědělské půdy. V rožnovských podmínkách to byl úkol mimořádně náročný vzhledem k roztržitosti zemědělského půdního fondu, tak typické pro valašskou krajinu. V dalších letech převzal školní statek farmu Tylovice – Balkán Státního statku Valašské Meziříčí a farmu zrušeného JZD Rožnov, kterou v té době už obhospodařoval státní statek. Takto bylo dosaženo požadované výměry a školní statek v průběhu následujících tří desetiletí proměňoval, budoval a modernizoval. O jeho rozvoji svědčí i to, že v té době již byla vybudována zcela nová farma v Tylovicích – Balkáně se základní vybaveností pro praktickou výuku žáků.

Skot o celkovém počtu 612 kusů byl ustájen ve třech objektech: na Hradisku, Balkáně a Dolních Pasekách. Stádo ovcí čítající 380 kusů bylo umístěno v adaptovaném kravíně na Hradisku. Pro zajímavost: v roce 1988 produkoval školní statek 835 tisíc litrů mléka, 87 tun masa a 18,5 q ovčí

vlny. Ke snadnější dostupnosti ze tří zmíněných lokalit bylo zrealizováno centrální středisko řízení celého školního statku na farmě v Tylovicích.

Po změně režimu v roce 1989 se situace postupně měnila. Většina pozemků v Tylovicích, na Dolních Pasekách a v okolí Hradiska byla v rámci restitucí vrácena původním majitelům. Farma Tylovice – Balkán zrušena a její budovy postupně využity různými subjekty a firmami pro nezemědělské účely. V současné době hospodaří školní statek pouze na původní farmě Hradisko.

Lokalita Hradisko jako taková měla a má svoji romantiku, svoje kouzlo. Toto se však ztrácelo v mém, z nutnosti ryze pracovním a profesním pohledu. Jelikož původně spadalo vedení školního statku pod ředitelství školy, pak vše, co jsem v tomto textu uvedl, jsem prožil, zažil a zajišťoval z pozice ředitele zemědělské školy v Rožnově p. R. od svého nástupu na toto místo v roce 1960 až do odchodu do důchodu v roce 1990. Popisované začátky, ač se mohly zdát prozaickými, byly složité a náročné. Obzvláště těžké bylo bojovat se státní administrativou po celou dobu od 50. let až po začátek nové historie školy a školního statku, která se začala psát v 90. letech minulého století.

Ale přece jen jakási romantika tu byla. Byla taková poněkud jiná. V počátcích přebudování

Majitel Rožnovského panství Michal z Žerotína vystavěl kolem roku 1647 na východním úpatí Hradiska hospodářský dvůr (dobová pohlednice)

původního státního statku, farmy Hradisko pro školní účely, bylo potřeba tzv. být u toho. Jedinou možností, jak překonávat vzdálenost mezi školou na Zemědělskou ulici a Hradiskem, byla pouze pěší chůze. V minulosti škola nedisponovala žádným autem, jen dvěma traktory, které sloužily výhradně pro farmu. Krásnou trasou neporušenou přírodou z Bučisek na Hradisko, vlevo louky, vpravo les, ani není potřeba popisovat současníkům, kteří do těchto míst přicházejí za poznáním po naučné stezce.

Do realizované proměny farmy na Hradisku se od začátku zapojovali všichni pedagogové školy,

neboť na některé práce a potřebné činnosti tenkrát ještě, jak se říká, nebyli lidi. Nejednou jsem i já sám usedal za volant traktoru s vlekem a dojížděl pro krmivo až do Tovačova u Prostějova. Potkat zcela ojediněle automobil patřilo ke koloritu tehdejší silniční dopravy. Odhlédnu-li od nepohodlí v nevytápěné kabině traktoru a rozdrnkané jízdy na kostkovém povrchu vozovky, mohl jsem si doslova užívat a vychutnávat klikaté cesty vesnicemi a krajinou v okolí Sv. Hostýna. To mi bylo jedinou odměnou za tuto nepedagogickou práci navíc a také se to připsalo do mých vzpomínek vázaných k Hradisku.

Statek na Hradisku (současnost)

Sklobit pedagogickou práci s poměrně častými směnami na farmě zejména při žních, senoseči a sklizni řepy bylo náročné, přitom ale krásné. Po pravdě, všichni jsme ještě po dlouhá léta na tuto dobu velmi rádi a v dobrém vzpomínali. Na dobu doslova dvojí práce, to i přesto, že ta na farmě zůstávala bez jakéhokoliv honoráře. Odměnou bylo pouze dobré slovo pochvaly a především pak pocit naplnění pedagogického poslání, vždyť jsme to všichni se zápalem dělali pro své žáky. To s čistým svědomím a rád i dnes s odstupem času mohu potvrdit.

Nyní, po třiceti letech v důchodu, se zájmem sleduji, jak se kruh vzpomínek uzavírá... Začátky školního statku na Hradisku, poté jak jsem se už výše zmínil, jeho direktivně nucené rozšíření, nyní návrat hospodaření zpět opět na Hradisko. Se současnou výměrou 82,52 hektaru odpovídá školní statek velikosti rodinné farmy. Takto může sloužit opět pouze jen svému účelu – žákům k získávání potřebných manuálních dovedností a základních informací o zemědělství. K tomu, aby žáci měli možnost poznat provoz většího rozsahu, jsou využívány pro praktickou výuku školu podporující družstva a statky v okolí Rožnova pod Radhoštěm.

Ne každý, kdo si přečetl tento text, zažil dobu, kterou jsme se z pohledu naší profese snažili

přiblížit. Ale každému pozornému čtenáři jistě neunikla možnost vyvodit si, že ty časy nebyly ani vlídné, ani příliš vstřícné a v mnoha směrech přinášely obtíže a problémy. Těm se nevyhnula ani naše škola se svým původně malým statkem.

Veškerou náročnost spojenou s budováním statku i nové školy mi po celou dobu mého působení na zemědělské škole vyvažovala radost z naplnění pedagogické práce v mém celoživotním oboru, který jsem si vybral.

Ve vzpomínkách se k těm časům vracím velmi nerad. V případě Milého tisku jsem udělal výjimku jen proto, abych přispěl k ušlechtilému počínu – zachovat paměť na to, co už není nebo se k nepoznání změnilo.

Budiž mi zadostiučiněním za dlouhá léta služby zemědělskému školství, že můj zatím poslední následovník ve vedení školy, současný ředitel, někdejší absolvent naší školy s dnešním názvem Střední zemědělská a přírodovědná škola v Rožnově pod Radhoštěm, má vizi, která odpovídá i mým představám o podobě školy a školního statku. Součástí této vize je krásná myšlenka: tento starobylý statek zpřístupnit dětem, mateřským a základním školám, a otevřít jim tak další, pro některé z nich neznámé oblasti k novým poznáváním. To, co je teď blízkou budoucností, se za desítky

let také stane minulostí a nám už jen zbývá přát si, aby jednou další generace hledaly pamětníky a spolu s nimi vzpomínali tak, jak na historii naší školy a školního statku vzpomínáme dnes.

Původní přístupovou cestu k hradu lemovaly rozmanité stromy, kaštany a také stromořadí lip

Praxe studentů zemědělské školy na Hradisku

Svatopluk Bajer

Střední zemědělskou technickou školu v Rožnově jsem absolvoval v období let 1962 až 1966. Zaměření výuky bylo v této době na obor pěstitel – chovatel pro podhorskou oblast.

Emanuel Vencel, ředitel Hospodářské školy v Rožnově šířil zemědělskou osvětu na Valašsku, byl čestným občanem mnoha valašských obcí a po tři volební období poslancem (uprostřed)

Budova školy byla v té době proti vlakovému nádraží, kde je nyní internát školy. Byla to budova původní Hospodářské školy, kterou navštěvoval i můj otec. Tam, kde je nyní Střední zemědělská a přírodovědná škola, byl tehdy, v době mých studií, dívčí internát. Za první republiky tato budova sloužila Hospodyňské škole. Chlapecký internát byl ve dvoře školy za původní školní budovou. Školní dvůr sestával ještě ze stájí, stodoly, strojovny, dílny, zděné silážní věže, betonových silážních jam a japonského kurníku. Většina budov školního dvora měla velmi hezkou sgrafitovou výzdobu na fasádě. Vše bylo vybudováno postupně ještě za Rakouska-Uherska a první republiky v době, kdy zde působil zakladatel školy a také poslanec Národního shromáždění Československé republiky pan Emanuel Vencel.

Ke škole patřila ještě zeleninová zahrada a ovocný sad o výměře cca 1 ha a v něm budova pálenice a moštárny. Za školním dvorem byly louky, pastviny a pole – zbytek původního školního statku – sahající až k dnešnímu starému hřbitovu. Tyto pozemky byly již v době mého studia přerušeny cestou, která vedla k Tesle. Dnes na všech výše uvedených pozemcích stojí paneláky sídliště 1. máje a část ulice 5. května.

K zemědělské škole náležel také školní statek na Hradisku, kam jsme docházeli na praxi.

Tento školní statek měl výměru kolem 180 ha polí, luk a pastvin. Rostlinná výroba statku představovala pěstování obilnin, brambor, lnu, krmných plodin (krmná řepa, krmná kapusta, silážní plodiny a výroba sena). Živočišná výroba byla zaměřena na chov skotu, ovcí a prasat na výkrm. Stavy dobytka pak představovaly v průměru 60 dojnic, 30 jalovic, 30 býků na výkrm, 20 telat, 100 ovcí, 3 plemenní berani, 30 ročních jehniček, 15–20 chovných beránků na aukční prodej, přes jaro a léto 120–150 jehňat, tři páry tažných koní a jeden kůň jezdecký pro školní jezdecký kroužek.

Mechanizaci rostlinné výroby tvořily tři traktory, pět přívěsů a nářadí za traktory, samovazač, lištové žací stroje, pluhy, secí stroj, silážní řezačka, shrnovač a obraceč píce, cepový sklízeč píce, dvouřádkový sázeč brambor, dvouřádkový vyorávač brambor tzv. TEK, dvouřádkový kombajn na vyorávání brambor za traktor a trhač lnu. Asi z jedné třetiny výměry polí se ještě obdělávalo koňskými potahy a nářadím používaným za koňmi. Když jsem končil školu, měl dostat školní statek i obilní kombajn.

Stáje ve dvoře na Hradisku byly většinou stavby z 19. století bez mechanizace – jen strojní dojení krav a bez automatické napáječky. Když jsem začal chodit do 1. ročníku SZTŠ, byl rozestavěn

nový kravín pro 100 dojnic. Ten stavěl OSP Vsetín a my žáci jsme museli vypomáhat na stavbě brigádně. Vždy musel jeden žák z každé třídy na týden povinně místo vyučování na stavbu. V tomto novém kravíně již byly posuvné žlaby a oběžná drážka na hnůj.

Praktická příprava byla jednou za týden odpoledne v rozsahu čtyř hodin z předmětu rostlinná výroba, živočišná výroba a mechanizace. Někdy na školním dvoře, někdy na školním statku. Na Hradisko se chodilo vždy pěšky!

Odborná výuka v rostlinné výrobě probíhala v 1. až 3. ročníku tím způsobem, že celá třída chodila na jeden týden pracovat na pole místo vyučování. Na jaře při setí jarních obilnin, sázení brambor, jednocení a okopávání řepy. V létě pak při sušení sena. Na podzim při sklizni brambor, silážování, setí ozimých obilnin a sklizni krmné řepy. Na poli se pracovalo dopoledne od 7 do 12 hodin. Pak následovala hodinová polední přestávka. Odpoledne se opět pracovalo od 13 do 16 hodin.

Odborná výuka v živočišné výrobě se prováděla způsobem týdenní praxe ve stájích školního statku. Střídavě vždy několik žáků z každé třídy bylo týden ubytováno na Hradisku. Místo vyučování pracovali ve stájích nebo později i v kravíně. V prvním ročníku měl jeden žák na starosti krmení

a ošetřování býků na výkrm a pasení chovných javovic. Druhý žák v období dojení ovcí pracoval jako pomocník u ovcí. Měl na starost krmení a ošetřování plemenných beranů a chovných beránek, pomoc při dojení ovcí a výrobu ovčího sýra. Mimo období dojení pak pracoval v teletníku. Ve druhém ročníku chodili vždy dva žáci k ovcím. Jeden jako bača a druhý byl valach. K ovcím se vstávalo v 5 hodin ráno a končilo se v 6 hodin večer. Přes podzim a zimu bylo jen krmení a napájení. Náročné bylo období bahnění (kocení) ovcí v měsících leden až březen. To jsme se museli postarat o kojení a odstav jehňat. Od půli dubna do října se ovce dojily 2x denně, a to ráno a večer. Pásla se dvě stáda. Dojné ovce – 150 bahníc. Druhé stádo byly odstavená jehňata a roční chovné jehničky, kolem 150 kusů. Ve třetím ročníku byl jeden žák zařazen jako stájník – krmič v kravíně. Staral se o krmení, úklid hnoje a podestýlku pro 50 krav. V kravíně se začínalo už ve 3 hodiny ráno, protože mlékárenské auto odváželo mléko z Hradiska v 5 hodin ráno! Do té doby muselo být vždy podojeno. Přes léto stájník pásal krávy dopoledne od 8 do 11 hodin a odpoledne od 14 do 17 hodin. V kravíně se končovalo kolem 19. hodiny po večerním dojení. Druhý žák třetího ročníku se staral na praxi o 10 ks dojnic – ošetřování a strojní dojení.

Ve čtvrtém ročníku při odborné praxi byl vždy jeden zařazen do funkce pomocného zootechnika a druhý na funkci pomocného agronoma. Pomocný zootechnik pomáhal zajišťovat chod prací ve stájích, měl dohled nad ostatními praktikanty z nižších ročníků. Dohlížel na dodržování krmných dávek dobytka, pomáhal při vedení výkazů, úkolových výkazů a výpočet mezd pracovníků v živočišné výrobě. Pomocný agronom pomáhal plánovat a rozdělovat práci na poli, vést úkolové listy pracovníků při polních pracích a v mechanizační dílně. Také měl na starosti zajištění stravování všech žáků na praxi na školním statku – dovoz

Absolventi Hospodářské školy, ročník 1915/1916

snídaní, obědů a večeří ze školní kuchyně v Rožnově na Hradisko.

Praktická výuka v rostlinné a živočišné výrobě byla placená podle norem a sazeb pracovníků v zemědělské výrobě. Peníze za tyto praxe šly do třídních fondů.

Z nich se platilo pohoštění na mikulášském a vánočním večírku, různé exkurze na konci školního roku, výlety a také maturitní ples.

Kromě praxí během školního roku jsme museli o prázdninách povinně odpracovat 14 dnů na školním statku. Buď ve stájích, nebo při žňových pracích. Prázdninovou praxi jsme dostávali zaplacenou. Výdělky byly v té době mezi 280–450 Kčs za celých 14 dnů. O prázdninách ve třetím ročníku jsme museli povinně každý na dalších 14 dnů na praxi do některého JZD.

Já jsem měl praxe rád. Práce mne bavila. Vadilo mi jen to, že při týdenní odborné praxi v živočišné výrobě jsem zameškal vyučování. Učivo jsem pak těžce doháněl. Praxe byly někdy dosti fyzicky náročné, a to jak v rostlinné, tak i v živočišné výrobě. V té době nebylo tolik mechanizace jako nyní, a proto bylo hodně prací prováděno ručně.

Na školní praxe mám pěkné a někdy i veselé vzpomínky. Na příklad, když se nám splašila jalovice při převádění z Hradiska do stájí u školy.

Stalo se to na Bučiskách, kde tehdy trénovali jezdci na motokros Rožnovské kotáry. My jsme vedli jalovici na ohlávce, a jak kolem nás projela s rachotem terénní motorka, neudrželi jsme ji, a tak se nám vytrhla. My jsme běželi za ní a snažili se ji chytit. Jalovice se pustila přes bučiský most, hlavní cestu až na koleje u Tesly. Zrovna přijížděl osobní vlak do Rožnova. Jalovice běžela před vlakem směrem k nádraží. Na výhybce se provaz od ohlávky zamotal a jalovice zůstala stát na kolejích. Vlak zastavil, lidé vystoupili a na nádraží došli pěšky. Než jsme k jalovici doběhli a než se nám podařilo ji z výhybky vyprostit, vlak dojel do stanice s pětiminutovým zpožděním. Od té doby po několik let, když Rožnovka měla zpoždění, se mezi železničáři říkalo: „Zpoždění – kráva na kolejách!“

Další takovou příhodou bylo pro některé krmení plemenných beranů. Pokud byl praktikant drobnější postavy a otočil se k beranům zády, tak obyčejně největší a nejdivočejší beran ošetřovatele nabral na rohy a přehodil ho přes ohradu k ovcím nebo do chodbičky mezi ohradami. V několika případech na to doplatily i praktikantovy montérky na zadní části.

Někdy jsou vzpomínky i smutné. Na příklad, když se zavádělo strojní dojení u ovcí. Dojící stroj byl v té době prototyp nainstalovaný

na statku k odzkoušení. Než se odstranily všechny jeho nedostatky a závady, onemocněla asi desítka ovcí na zánět vemene. Mnoho se jich podařilo vyléčit, ale několik jich muselo být utraceno nucenou porážkou.

Duch Hradiska

Každý student zemědělské školy měl v té době možnost poznat i ducha Hradiska. Říkalo se tak nočnímu hlídači na školním statku. Ten nastupoval každý večer ve 21 hodin. Hlídal celý dvůr, stáje a kravín. Byl to důchodce pan Hromada z Vidče. Měl deformovanou postavu, hrb na zádech a pokřivenou tvář. Podobal se Quasimodovi z filmu „Zvoník u Matky Boží“. Každý, kdo ho poprvé spatřil a ještě k tomu v noci, se patřičně vyděsil. Pravidelně prováděl pochůzku po celém areálu co hodinu. Kdykoli přecházel ze stáje do stáje, ozýval se zvuk jeho sukovice „Ťuk, ťuk, ťuk!“, o kterou se opíral. Měl také za úkol budit nás – praktikanty do stájí. Prováděl to tím způsobem, že zabouchal svou sukovicí na okno ubikace. Ve $\frac{3}{4}$ na 3 ráno hlu-bokým hrobovým hlasem volával: „Vstávat ke krá-vám!“ V 5 hodin ráno pak voláním: „Vstávat k ov-cím!“ Mimo tato pravidelná buzení nás také ještě budil kdykoliv v noci, když se telila kráva nebo

bahnila (kotila) ovce. Stejným způsobem, bou-cháním na okno, ale i jen voláním „Kráva sa vám telí!“ nebo „Ovca sa vám bahní!“. Účast na těchto dvou pracích však byla povinná pro všechny praktikanty, aby získali zkušenosti při jejich provádění, případně i řízení. Při telení budíval ještě hlavního zootechnika nebo správce statku a ošetřovatelku, která měla krávu přidělenou k dojení.

Mezi pravidelnými pochůzkami si mohl odpoč-nout v kanceláři statku, od které měl klíče. V zimě si tam mohl zatopit v kamnech a ohřát se. Každou pochůzku zapisoval do sešitu. Nejen čas obchůz-ky, ale i průběh celé služby. Mimo zápisy o dění ve stájích byly i takové vtipné, jako na příklad: „Na druhém kaštanu v aleji zahúkala sova!“ nebo „Mezi dvorem a kravínem proběhlo stádo 5 srnek“ či „Po dvoře statku běhala liška.“

Pan Hromada byl pro nás studenty vždy „Dobrý duch Hradiska“.

Statek Hradisko, dobová pohlednice (první polovina 20. století)

Autoři

Richard Sobotka

(*1935), publicista a spisovatel, pracoval jako technik v n. p. Tesla Rožnov

Bohuslav Maleňák

(*1933), emeritní středoškolský učitel Střední zemědělské technické školy

Statek Hradisko, letecký pohled (současnost)

Michal Slovák

(*1930), emeritní ředitel Střední zemědělské technické školy

Svatava Slováková

(*1946), emeritní středoškolská učitelka Střední zemědělské technické školy

Svatopluk Bajer

(*1947), absolvent Střední zemědělské technické školy

Historie školního statku na Hradisku

Richard Sobotka
Bohuslav Maleňák
Michal a Svatava Slovákovi
Svatopluk Bajer

Rožnov pod Radhoštěm 2021

Vydala Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm,
příspěvková organizace
Bezručova 519, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm

Tel.: 571 654 747, 777 808 695
e-mail: knihovna@knir.cz
<http://www.knir.cz>

ISBN: 978-80-87334-46-1

Edice Milé tisky č. 25

Odpovědná redaktorka:
Marcela Slížková

Redakční rada:
Richard Sobotka, Ivan Bajer, Vladimír Bartošek,
Helena Uhrová

Sazba: Honza Bartoň

Logo Město v mé paměti a kresba knihovny:
Vladimír Bartošek

Fotografie ze soukromého archivu Ivana Bajera
a Jiřího Částečky

Městská knihovna

Rožnov pod Radhoštěm

MILÉ TISKY
